

DONNA
LEON
VRIENDENDIENST

VERTALING
FRANS REUSINK

2011
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Voor Christine Donougher en Roderick Conway-Morris

*... Ah dove
Sconsigliato t'inoltri?
In queste mura
Sai, che non è sicura
La tua vita*

Waar ga je zo snel naartoe?
Je weet dat je je leven
Binnen deze muren niet zeker bent.

Lucio Silla
Mozart

1

Toen de deurbel ging, lag Brunetti languit op de bank in de woonkamer, met een boek opengeslagen op zijn buik. Omdat hij alleen was in het appartement, wist hij dat hij moest opstaan om open te doen, maar voordat hij dat deed, wilde hij de laatste alinea van het achtste hoofdstuk van de *Anabasis* uitlezen, nieuwsgierig als hij was naar de rampen die de zich terugtrekkende Grieken nu weer te wachten stonden. De bel ging nog eens – twee dwingende, korte zoemgeluiden. Hij legde zijn boek opengeslagen en met de rug omhoog neer, deed zijn bril af, legde die op de leuning van de bank en stond op. Hij trok zich niets aan van de nadruk waarmee de bel had geklonken en slenterde naar de voordeur. Het was zaterdagochtend, hij had vrij, hij had het huis voor zich alleen, Paola was naar Rialto om Noordzeekrab te halen – en toen ging de deurbel.

Hij ging ervan uit dat het een van de vriendjes van Chiara of Raffi was of, nog erger, een van die bezorgers van de blijde boodschap die er genoeg in scheppen de rest van de hardwerkende mensheid lastig te vallen. Hij vroeg van het leven niets meer dan op zijn rug te liggen en Xenophon te lezen in afwachting van zijn vrouw die thuis zou komen met Noordzeekrab.

‘Ja?’ zei hij in de intercom en probeerde zo onvriendelijk mogelijk te klinken om jongeren zonder doel te ontmoet-

digen en geloofsfanaten van welke leeftijd dan ook af te schrikken.

‘Guido Brunetti?’ vroeg een mannenstem.

‘Ja. Wat is er?’

‘Ik ben van het Ufficio Catasto. Het gaat over uw appartement.’ Toen Brunetti niets terug zei, vroeg de man: ‘Hebt u onze brief ontvangen?’

Nu herinnerde Brunetti zich dat hij ongeveer een maand geleden een of ander officieel document had gekregen, een brief vol termen in ambtenarenjargon die ging over de koopakte van het appartement of de bouwvergunning die bij de koopakte hoorde – hij wist het niet meer precies. Hij had er een blik op geworpen, was van kleur verschoten door de formele taal die gebruikt werd, had de brief teruggestopt in de envelop en op de grote majolica-schaal gelegd die op de tafel rechts van de deur stond.

‘Hebt u onze brief ontvangen?’ herhaalde de man.

‘Ehm, ja,’ antwoordde Brunetti.

‘Ik wil u graag even spreken.’

‘Waarover?’ vroeg Brunetti, die de hoorn onder zijn linkeroor duwde en zich vooroverboog om bij de stapel papieren en enveloppen te komen die op de schaal lag.

‘Uw appartement,’ antwoordde de man. ‘Over de inhoud van de brief.’

‘Natuurlijk, natuurlijk,’ zei Brunetti, die tussen de papieren en enveloppen zocht.

‘Daar zou ik met u over willen praten als dat kan.’

Brunetti, verrast door dit verzoek, gaf toe. ‘Goed,’ zei hij en drukte op de knop waarmee hij de *portone* vier verdiepingen lager kon openen. ‘Bovenste verdieping.’

‘Dat weet ik,’ antwoordde de man.

Brunetti hing de hoorn op de intercom en trok een paar enveloppen onder uit de stapel. Hij zag een rekening van ENEL en een ansichtkaart van de Maldiven die hij niet eerder had gezien en snel doorlas. En er lag een envelop waarop in de linkerbovenhoek in blauwe letters de naam vermeld stond van de instelling die de brief verzonden had. Hij haalde de brief eruit, vouwde hem open, hield het papier op armslengte voor zich zodat hij de letters kon onderscheiden en las hem vluchtig door.

Het taalgebruik was inderdaad ondoorgrondelijk: ‘Ingevolge statuut nummer 1684-B van de commissie van Schone Kunsten’; ‘Verwijzend naar sectie 2784 van artikel 127 van het Burgerlijk Wetboek van 24 juni 1948, subartikel 3, paragraaf 5’; ‘in gebreke gebleven bij het verstrekken van de vereiste documenten aan dit kantoor van afgifte’; ‘waarde vastgesteld in overeenstemming met subparagraaf 34-V-28 van het Decreet van 21 maart 1947’. Vluchtig liet hij zijn ogen over de eerste pagina gaan en bekeek toen de tweede, maar hij zag alleen maar officiële taal en getallen. Hij had ruime ervaring met de werkzaamheden binnen de Venetiaanse bureaucratie en wist dat er in de laatste alinea vaak iets verborgen stond. Dus las hij die door en inderdaad: hij werd ervan op de hoogte gesteld dat het Ufficio Catasto contact met hem zou opnemen. Hij keek nog even op de eerste bladzijde, maar het bleef onduidelijk wat er achter de woorden school.

Omdat hij vlak bij de voordeur stond, kon hij de voetstappen horen op de bovenste trap, waardoor hij de deur kon openen nog voordat de bel ging. De man voor hem liep nog op de trap en had zijn hand al opgeheven om aan te kloppen. Het eerste wat Brunetti opviel was het schrille contrast tussen de geheven vuist en de volmaakt pretenteloze man

erachter. De jongeman, geschrokken omdat de deur zo plotseling openging, keek verrast. Hij had een lang gezicht en een smalle neus, zoals zoveel Venetianen. Verder had hij donkerbruine ogen en bruin haar, dat eruitzag alsof het onlangs was geknipt. Hij droeg een pak dat misschien wel blauw was, maar evengoed grijs had kunnen zijn. Hij had een donkere das om met een klein, niet te onderscheiden patroon erin. In zijn rechterhand hield hij een versleten, bruinleren aktetas, en daarmee stemde het beeld volledig overeen met dat van de kleurloze ambtenaren met wie Brunetti ooit te maken had gehad – alsof een deel van hun opleiding bestond uit het beheersen van de kunst jezelf onzichtbaar te maken.

‘Franco Rossi,’ zei hij, waarbij hij de aktetas overbracht naar zijn linkerhand en de rechter uitstak.

Brunetti schudde hem kort de hand en stapte opzij om hem binnen te laten.

Beleefd vroeg Rossi om toestemming en liep het appartement binnen. Eenmaal binnen stond hij stil en wachtte tot Brunetti hem vertelde waar hij heen moest.

‘Deze kant op, alstublieft,’ zei Brunetti en nam hem mee naar de kamer waar hij had liggen lezen. Brunetti liep naar de bank, stopte het oude *vaporetto*-kaartje dat hij als boekenlegger gebruikte in het boek en legde het op tafel. Hij gebaarde Rossi tegenover hem te gaan zitten en nam zelf plaats op de bank.

Rossi zat op de rand van de stoel en trok de aktetas op zijn knieën. ‘Ik besef dat het zaterdag is, signor Brunetti, dus ik zal proberen niet te veel van uw tijd in beslag te nemen.’ Hij keek naar Brunetti en glimlachte. ‘U hebt onze brief ontvangen, nietwaar? Ik hoop dat u in de gelegenheid bent geweest erover na te denken, signore,’ zei hij, opnieuw glim-

lachend. Daarna opende hij zijn aktetas. Hij haalde er een dikke, blauwe map uit. Die legde hij zorgvuldig midden op de aktetas en schoof een los blaadje dat onder uit map stak en op de grond dreigde te vallen, veilig terug naar binnen.

‘Om eerlijk te zijn,’ zei Brunetti en nam de brief uit zijn zak, waar hij hem in had gestopt toen hij de deur opende, ‘was ik net bezig hem te herlezen, en ik moet zeggen dat ik het taalgebruik nogal ondoorgrondelijk vind.’

Rossi keek op en Brunetti zag aan zijn gezicht dat hij daar werkelijk verrast door was. ‘Is dat zo? Ik dacht dat hij buitengewoon duidelijk was.’

Brunetti glimlachte vlotjes en zei: ‘Dat zal ongetwijfeld het geval zijn voor mensen zoals u, die hier dagelijks mee te maken hebben. Maar voor mensen die niet vertrouwd zijn met de in uw vak gebezigde taal en terminologie, is dit redelijk lastig te begrijpen.’

Toen Rossi niets zei, vervolgde Brunetti: ‘Natuurlijk kennen we allemaal de taal van ons eigen vakgebied. Pas wanneer we te maken krijgen met de taal van een ander vakgebied, wordt het moeilijk.’ Hij glimlachte opnieuw.

‘In welk vakgebied bent u thuis, signor Brunetti?’ vroeg Rossi.

Omdat hij niet de gewoonte had rond te bazuinen dat hij bij de politie werkte, antwoordde Brunetti: ‘Ik heb rechten gestudeerd.’

‘Kijk eens aan,’ antwoordde Rossi. ‘Je zou zeggen dat onze terminologie in dat geval niet al te zeer verschilt van de uwe.’

‘Misschien komt het omdat ik niet zo goed thuis ben in de wetsartikelen waarnaar in uw brief wordt verwezen,’ zei Brunetti gladjes.

Rossi dacht hier even over na en antwoordde: ‘Ja, dat is heel goed mogelijk. Maar wat begrijpt u nu precies niet?’

‘Wat het inhoudt,’ antwoordde Brunetti, die niet langer bereid was te doen of hij het begreep.

Opnieuw die verwarde blik, maar tegelijk zo oprecht dat Rossi er een bijna jongensachtige uitstraling door kreeg. ‘Wat zegt u?’

‘Wat het inhoudt. Ik heb de brief gelezen, maar omdat ik niet weet naar welke bepalingen verwezen wordt, zoals ik u al verteld heb, weet ik niet wat het inhoudt, waar het over gaat.’

‘Over uw appartement natuurlijk,’ antwoordde Rossi vlot.

‘Ja, zo ver was ik inmiddels ook al,’ zei Brunetti op een toon die verried dat hij zijn geduld aan het verliezen was. ‘Aangezien de brief van uw kantoor afkomstig is, had ik dat intussen al begrepen. Maar wat ik niet begrijp is waarom uw kantoor belangstelling heeft voor mijn appartement.’ Bovendien begreep hij niet waarom een medewerker van dat kantoor de zaterdag had gekozen om hem op te zoeken.

Rossi keek naar de map op zijn schoot en toen naar Brunetti, die zich er ineens over verbaasde hoe lang en donker zijn wimpers wel niet waren – als van een vrouw. ‘Ik begrijp het,’ zei Rossi, knikte en keek weer omlaag naar zijn map. Hij sloeg hem open en haalde er een kleiner exemplaar uit, bestudeerde het etiket op het omslag en overhandigde hem toen aan Brunetti. ‘Misschien dat het hierdoor duidelijker wordt.’ Voordat hij de map die op zijn schoot lag, dichtklapte, maakte hij een keurig stapeltje van de papieren die erin lagen.

Brunetti opende de map en haalde de papieren eruit. Hij

zag dat de vellen dichtbedrukt waren, leunde naar links en pakte zijn bril. Boven aan de eerste bladzijde stond het adres van het gebouw vermeld, daaronder de plattegronden van de appartementen op de verdiepingen onder de zijne. Op de volgende bladzijde was een lijst opgenomen met de vroegere bewoners van al die ruimten, te beginnen met de opslagruimten op de begane grond. Op de volgende twee bladzijden stond zo te zien een kort overzicht van de verbouwingen die sinds 1947 in de appartementen in het gebouw waren uitgevoerd, met de data waarop bepaalde vergunningen waren aangevraagd en verstrekt, de datum waarop met het werk was begonnen en de datum waarop de voltooide verbouwing was goedgekeurd. Zijn eigen appartement werd niet genoemd, wat Brunetti deed vermoeden dat de informatie daarover nog tussen de papieren van Rossi te vinden was.

Voor zover hij er wijs uit kon worden, concludeerde Brunetti dat het appartement onder dat van hen voor het laatst in 1977 was verbouwd, toen de huidige bewoners erin waren getrokken. Voor het laatst officieel verbouwd, wel te verstaan. Ze hadden regelmatig bij de Calista's gegeten en genoten van het vrijwel onbelemmerde uitzicht vanuit hun woonkamer. Maar de ramen op de plattegrond waren vrij klein, en er leken er maar vier te zijn, en geen zes. Ook zag hij dat de kleine gastenbadkamer links van de hal nergens stond aangegeven. Hij vroeg zich af hoe dat kon, maar Rossi was zeker niet degene aan wie je zoiets kon vragen. Hoe minder het Ufficio Catasto wist over toevoegingen en veranderingen in het gebouw, des te beter was het voor iedereen die er woonde.

Hij keek Rossi aan en vroeg: 'Deze gegevens gaan flink ver

terug in de tijd. Hebt u enig idee hoe oud het gebouw is?’

Rossi schudde zijn hoofd. ‘Niet precies. Maar gezien de locatie en de vensters op de begane grond zou ik zeggen dat het oorspronkelijke gebouw dateert uit het einde van de vijftiende eeuw, niet eerder.’ Hij wachtte even en dacht na over wat hij had gezegd. Daarna vervolgde hij: ‘En ik schat dat de bovenste verdieping in de negentiende eeuw eraan is toegevoegd.’

Brunetti keek verbaasd op van de plattegronden. ‘Nee, die is van veel recentere datum. Van na de oorlog.’ Toen Rossi niet reageerde, voegde hij daaraan toe: ‘De Tweede Wereldoorlog.’

Rossi zei nog steeds niets en Brunetti vroeg: ‘Denkt u ook niet?’

Na enige aarzeling zei Rossi: ‘Ik had het over de bovenste verdieping.’

‘Ik ook,’ zei Brunetti scherp, geërgerd dat een functionaris van een kantoor dat zich bezighoudt met bouwvergunningen, zoiets eenvoudigs niet begreep. Op mildere toon vervolgde hij: ‘Toen ik het appartement kocht, begreep ik dat die na de laatste oorlog was toegevoegd, en niet in de negentiende eeuw.’

In plaats van te antwoorden knikte Rossi in de richting van de papieren die Brunetti nog steeds in zijn hand hield. ‘Misschien moet u iets beter kijken op de laatste bladzijde, signor Brunetti.’

In verwarring gebracht las Brunetti de laatste alinea’s nog eens, maar voor zover hij kon concluderen betrof het uitsluitend de twee appartementen onder het zijne. ‘Ik begrijp niet wat u mij duidelijk wilt maken, signor Rossi,’ zei hij, keek op en deed zijn bril af. ‘Dit gaat over de appartementen

hieronder, niet over ons appartement. Over deze verdieping wordt niet gesproken.’ Hij draaide het papier om en keek of er iets op de achterkant geschreven stond, maar die was leeg.

‘Daarom ben ik hier gekomen,’ zei Rossi, die rechtop in zijn stoel was gaan zitten. Hij boog voorover en zette de aktetas links naast zijn voeten. De map bleef op zijn schoot liggen.

‘Is dat zo?’ zei Brunetti en leunde voorover om de andere map aan hem te geven.

Rossi nam de map van hem aan en opende zijn eigen grotere map. Voorzichtig legde hij de kleine map in de grote en sloeg hem dicht. ‘Ik ben bang dat er enige twijfel is gerezen over de officiële status van uw appartement.’

“‘Officiële status?’” herhaalde Brunetti en keek links van Rossi naar de stevige muur en vervolgens naar het net zo stevige plafond. ‘Ik ben bang dat ik niet begrijp wat u bedoelt.’

‘Er bestaat enige twijfel over het appartement,’ zei Rossi met een glimlach die op Brunetti ietwat zenuwachtig overkwam. Voordat Brunetti om opheldering kon vragen, vervolgde Rossi: ‘Dat wil zeggen: er zijn geen papieren op het Ufficio Catasto die aantonen dat er ooit bouwvergunningen zijn verleend voor deze verdieping in zijn geheel, dat ze na de bouw zijn goedgekeurd of – nu glimlachte hij opnieuw – ‘dat het appartement ooit is gebouwd.’ Hij schraapte zijn keel en zei: ‘Volgens onze gegevens is de verdieping hieronder de bovenste verdieping.’

Aanvankelijk dacht Brunetti dat hij een grapje maakte, maar toen zag hij dat de glimlach verdween en besepte hij dat Rossi het meende. ‘Maar de plattegronden zijn bij de

papieren gevoegd die we kregen toen we het appartement kochten,' zei Brunetti.

'Kunt u die laten zien?'

'Natuurlijk,' antwoordde Brunetti en stond op. Zonder zich te verontschuldigen liep hij naar Paola's werkkamer, bleef even staan en bestudeerde de ruggen van de boeken, die drie wanden van de ruimte besloegen. Ten slotte pakte hij van de bovenste plank een grote, lichtbruine envelop vol papieren en nam die mee naar de andere kamer. Hij wachtte even in de deuropening om de envelop te openen en haalde er een grijze map uit die ze bijna twintig jaar geleden van de notaris hadden gekregen die de aankoop van het appartement voor hen had afgehandeld. Hij liep naar Rossi toe en gaf de map.

Rossi opende de map en begon te lezen, waarbij zijn vinger langzaam langs de regels gleeed. Hij sloeg de bladzijde om, las de volgende en ging zo door, tot het eind. Een gedempt 'hmmm' ontsnapte aan zijn lippen, maar hij zei niets. Toen hij klaar was, sloeg hij de map dicht en legde hem op zijn knieën.

'Zijn dit de enige papieren?' vroeg Rossi.

'Ja, alles wat ik heb zit daarin.'

'Geen plattegronden? Geen bouwvergunningen?'

Brunetti schudde zijn hoofd. 'Nee, daar herinner ik me niets van. Dit zijn de enige papieren die we ten tijde van de koop hebben ontvangen. Ik geloof dat ik er sindsdien niet meer in gekeken heb.'

'U vertelde dat u rechten had gestudeerd, signor Brunetti?' vroeg Rossi ten slotte.

'Ja, dat klopt.'

'Hebt u een advocatenpraktijk?'

‘Nee, die heb ik niet,’ antwoordde Brunetti en liet het daarbij.

‘Als dat wel zo was geweest, of als dat zo was geweest op het moment dat u deze papieren hebt ondertekend, zou het me hebben verbaasd als bladzijde drie van de akte u niet zou zijn opgevallen. Dat is de paragraaf waarin bepaald wordt dat u het appartement koopt in de wettelijke en fysieke staat waarin u het hebt aangetroffen op de dag waarop het uw eigendom werd.’

‘In elke koopakte en bij elke verkoop zijn dat volgens mij standaardformuleringen,’ zei Brunetti, die zich vagelijk een van zijn colleges burgerlijk recht herinnerde en hoopte dat hij het bij het rechte eind had.

‘Het gedeelte over de fysieke staat is dat inderdaad, maar dat over de wettelijke staat niet. En dat geldt ook voor de volgende bepaling,’ zei Rossi. Hij sloeg de map opnieuw open en zocht tot hij de bewuste passage had gevonden. “Bij het ontbreken van de *condono edilizio* aanvaardt de koper de volle verantwoordelijkheid om dat document tijdig te verkrijgen en ontheft daarbij de verkoper van elke verantwoordelijkheid of van gevolgen die zich kunnen voordoen met betrekking tot de wettelijke status van het appartement en/of van het in gebreke blijven bij het verkrijgen van deze *condono*.”” Rossi keek op en Brunetti meende bij hem een diepe treurigheid te bespeuren: hoe had iemand ooit zo’n document kunnen ondertekenen?

Brunetti kon zich een dergelijke bepaling niet herinneren. Indertijd waren ze er beiden zo op gebrand geweest het appartement te kopen dat ze precies hadden gedaan wat de notaris hun vroeg en datgene hadden ondertekend wat hij hun had gevraagd.

Rossi bladerde terug naar het omslag, waarop de naam van de notaris stond vermeld. ‘Hebt u die notaris uitgezocht?’ vroeg hij.

Brunetti kon zich zelfs diens naam niet herinneren en moest even op het omslag kijken. ‘Nee, de verkoper stelde voor dat we hem zouden nemen, en dat hebben we gedaan. Hoezo?’

‘Zomaar,’ zei Rossi net even te snel.

‘Waarom? Weet u iets over hem?’

‘Ik geloof dat hij geen notariskantoor meer heeft,’ zei Rossi zacht.

Brunetti, die nu zijn geduld verloor door al die vragen van Rossi, vroeg met stemverheffing: ‘Ik wil weten wat dit allemaal betekent, signor Rossi. Bestaat er onduidelijkheid over het eigendom van dit appartement?’

Rossi glimlachte opnieuw nerveus. ‘Ik ben bang dat het iets ingewikkelder ligt, signor Brunetti.’

Brunetti begreep niet wat er ernstiger kon zijn dan dat. ‘Wat is er dan?’

‘Ik ben bang dat dit appartement niet bestaat.’

‘Wat?’ bulderde Brunetti, die zich niet meer kon inhouden. Hij hoorde de woede in zijn eigen stem, maar deed geen poging die te onderdrukken. ‘Hoe bedoelt u: niet bestaat?’

Rossi leunde achterover in zijn stoel alsof hij buiten het onmiddellijke bereik van Brunetti’s woede wilde blijven. Hij keek alsof hij het raar vond dat iemand zo hevig reageerde op het feit dat hij het bestaan van een waarneembare werkelijkheid in twijfel had getrokken. Toen hij zag dat Brunetti geen agressieve bedoelingen had, ontspande hij enigszins, schikte de papieren op zijn schoot en zei: ‘Ik bedoel dat het voor ons niet bestaat, signor Brunetti.’

‘En wat betekent dat: voor u niet?’ vroeg Brunetti.

‘Dat betekent dat er op ons kantoor geen documenten van bestaan. Geen aanvragen voor bouwvergunningen, geen plattegronden, geen uiteindelijke goedkeuring van de werkzaamheden die zijn verricht. Kortom, er bestaat geen tastbaar bewijs dat dit appartement ooit is gebouwd.’ Voordat Brunetti iets kon zeggen, legde Rossi zijn hand op de map die Brunetti hem had gegeven en vervolgde: ‘En helaas kunt u ons daar ook niet aan helpen.’

Brunetti herinnerde zich een verhaal dat Paola ooit had verteld over een Engelse schrijver die, geconfronteerd met een filosoof die maar bleef volhouden dat de werkelijkheid niet bestond, tegen een steen had getrapt en had gezegd dat

hij daar maar eens over na moest denken. Hij richtte zijn aandacht op dringender zaken. Zijn kennis over de werkwijze van andere gemeentelijke instellingen was gering, maar hij had niet de indruk dat dit soort informatie werd beheerd door het Ufficio Catasto waar, voor zover hij wist, alleen documenten aangaande eigendomskwesties werden bewaard. ‘Is het gebruikelijk dat uw kantoor zich met dit soort zaken bezighoudt?’

‘Nee, vroeger niet,’ antwoordde Rossi met een verlegen glimlachje, alsof het hem verheugde dat Brunetti voldoende geïnformeerd was om zo iets te vragen. ‘Maar als uitvloeisel van een nieuwe beleidsstrategie heeft ons kantoor de opdracht gekregen een overzichtelijk, geautomatiseerd bestand aan te leggen van alle appartementen in de stad die door de commissie Schone Kunsten zijn betiteld als historisch monument. Dit gebouw is er daar één van. Wij zijn op dit moment bezig de papieren en documenten van de verschillende instellingen in de stad te verzamelen. Op die manier zal er één centraal kantoor zijn, het onze, waar de complete documentatie van elk appartement op de lijst wordt bewaard. Uiteindelijk zal er met zo’n gecentraliseerd systeem enorm veel tijd kunnen worden bespaard.’

Brunetti, die zag dat Rossi tevreden lachte toen hij dit had gezegd, herinnerde zich een artikel in *Il Gazzettino* van twee weken geleden waarin stond dat het baggeren van de kanalen in de stad was gestaakt vanwege geldgebrek. ‘Hoeveel appartementen zijn er?’ vroeg hij.

‘O, daar hebben we geen idee van. Dat is een van de redenen waarom dit onderzoek plaatsvindt.’

‘Hoe lang geleden is men met het onderzoek begonnen?’ vroeg Brunetti.